

APOIDEA

- en konstutställning om bin

APOIDEA – EN KONSTUTSTÄLLNING OM BIN

Kalinka Ussing

Curator

Människan har genom alla tider alltid fascinerats av av bin. Både bilder och texter vittnar om detta och för Joseph Beuys, en av efterkrigstidens största konstnärer, intog biet en mycket central roll som genomsyrade hela hans konstnärskap. Han fascinerades bland annat av binas samhällsuppbyggnad men även av material som honung och bivax. Bin intresserar fortfarande konstnärer världen över och vi har låtit sex framstående svenska samtidskonstnärer bidra med både helt nya och äldre verk, som tillsammans utgör utställningen Apoidea. Utställningen består av film, ljudverk, skulptur, måleri och installationer.

Apoidea är det latinska namnet och den vetenskapliga beteckningen för bin. Bin tillhör insektsordningen steklar. De lever av nektar och pollen och spelar därmed en stor roll för blommande växters pollinering och just därför är de så otroligt viktiga för vår matproduktion. Ungefär en tredjedel av den mat vi äter kommer från växter som bin och humlor pollinerar. Bin ger alltså inte bara honung utan gör livsviktiga insatser för människans överlevnad. Idag är binas överlevnad hotat bland annat på grund av olika sorters giftiga bekämpningsmedel och miljöförändringar, detta uppmärksammas numera både inom politik, vetenskap och kultur.

Binas historia börjar för 125 miljoner år sedan, binas liv är därmed tätt sammanflätat med människans kulturhistoria. Bin har möjliggjort medicinska framsteg och har haft stor betydelse för agrikulturell utveckling. Det är en fascinerande och mycket spännande insekt och det är intressant att studera det grundläggande nätverk som binder samman människans och naturens världar.

Relationen mellan människor och bin har alltid varit lite mytomspunnen och det är inte svårt att associera till ritual. Biodlaren iklär sig en viss vit dräkt,

tänder rök och måste närma sig bina med försiktiga lugna men bestämda rörelser och möter en nästan överdimensionell värld av doft och surrande ljud. Bin har precis som människan anpassat sig till olika klimatzoner och finns nästan överallt. En och en flyger de ut i ljuset och luften för att leta blommor eller hämta vatten. I svärm ser vi dem i solljuset när de dansar så kallad bidans.

Med denna utställning vill vi visa hur även konsten tar sin näring från bin och deras fascinerande tillvaro och därmed är en viktig del i det estetiska uttrycket, vi hoppas också kunna öka medvetenheten om bina och deras betydelse.

I föreliggande häfte har konstnärerna bidragit med olika textmaterial som utgör en viktig del av utställningen.

Håkan Rehnberg - *Utan titel*
Bivax på kopparplåt

BISVÄRMEN

Håkan Rehnberg

I Zürich juni för några år sedan på väg till hotell Franziskaner.

Det var en mycket varm tryckande dag växlande mellan åska med häftiga regn och starkt solsken.

Jag gick Niederdorfstrasse och hindrades av en folksamling som stod alldeles fascinerad av någonting som inte syntes. Jag stannade upp och såg plötsligt vad det gällde: en väldig bisvärm kryllade vid nederkanten på ett stort trist närmast tomt skyltfönster. Mitt i denna urbana omgivning ett naturfenomen. Folksamlingen höll ett respektfullt avstånd i en perfekt tecknad halvcirkel kring svärmen. Min blick sögs mot bisvärmen som kryllade intensivt i en oformligt trögt vibrerande massa, nästan rinnande, och jag greps av en känsla av lycka och äckel. Efter en lång stund, jag vet inte hur länge, när fascinationen började förlora sitt grepp över mig, såg jag hela folksamlingen som i en hel cirkel dubblara sig i skyltfönstret och sedan plötsligt också en skymt av min egen spegelbild nästan uppslukad i vimlet. Bisvärmen däremot upplevde jag som om den fritt kunde röra sig tvärs genom glaset som vore det en passage eller helt enkelt inte existerade. Det var som om den speglade ytan var porös och helt utan substans. Blicken accepterade spegelbilden men bisvärmen upphävde ytan. Gränsen mellan verklighet och illusion fanns kvar men upplöstes samtidigt av den molnaktiga svärmen.

På väg därifrån började en irriterande ramsa mala i mitt huvud: håkan kråkan gråkan tvi tvi tvekan.

Gick till mitt hotell, duschade och skyndade sedan till Kunsthaus Zürich för att titta på en Giacomettiutställning.

*Om bina inspirerar oss så måste vi också ha i åtanke
deras oåtkomliga sida, det som inte låter sig uttryckas,
det som de bär i sitt namn - ett anagram från latin till
grekiska - apo-idea- avsaknad av idé, utan form.*

Håkan Rehnberg

METAMORFOSER - TJUVARNA

Antoninus Liberalis

Översättning från grekiska av Håkan Rehnberg

Boios berättar denna historia i Ornitogonien bok II

Det sägs att på Kreta finns en helig grotta bebodd av bin, i vilken, det enligt myten berättas, att Rhea födde Zeus. Enligt gudomlig lag har ingen rätt att intränga där, varken gudar eller dödliga. Varje år vid en bestämd tid ser man ett mäktigt ljussken från en eld kastas ur grottan. Det berättas enligt myten, att det uppstår när Zeus blod kokar över vid förlossningen. I denna grotta bor heliga bin, som ger föda åt Zeus. Här hade Laios, Keleos, Kerberos och Aigolios djärvheten att intränga, för att hämta en mycket stor mängd honung. Deras kroppar var helt täckta av brons; och när de samlade binas honung, såg de Zeus lindor; och rustningarna sprack kring deras kroppar. Zeus höjde med ett muller blixten, men Moirerna och Themis hindrade honom, ty det var förbjudet att dö på denna heliga plats. Men Zeus förvandlade dem alla till fåglar som bär förebud: trast, gröngöling, kerberos och kattuggla; och de är, när de kommer till synes, de som bär de bästa och mest fulländade förebud i jämförelse med andra fåglar, ty de har sett Zeus' blod.

Håkan Rehnberg (f. 1953, Göteborg) är en tongivande svensk konstnär, han studerade vid Kungliga Konsthögskolan i Stockholm (1975-1980) och Cité des Arts, Paris (1984-1986). Konstnären finns bland annat representerad vid Moderna Museet i Stockholm och Göteborgs konstmuseum. År 2000 blev han ledamot i Konstakademien. Han bor och arbetar i Stockholm.

TEXT FÖR APOIDEA

Anders Knutsson

När jag upptäckte bivax som material i färg för första gången, kändes det som en elektrisk shock! De så kallade Fayum porträtten på Metropolitan Museum i New York var del av deras enorma Egyptiska samlingar från den klassiska tiden. De små målningarna hade då, det var 1969, inget som helst med vad vi på den tiden kallade konst att göra.

Porträtten var helt annorlunda de typiska torra, stela Pyramidmålningarna jag sett. De var i stället levande - barn, kvinnor och män - realistiska i klara, lysande färger och såg ut som de var målade i går, men var i själva verket nära 2000 år gamla! Det fanns ingen målning i hela det enorma museet som hade sådan brillians och klarhet i fägen, tills Jan van Eyck återupptäckte oljefärg, 1400 år senare. Färgen i Fayum porträtten visade sig vara en blandning av finaste pigment, linolja och speciellt bivax.

När jag kom tillbaka till Cincinnati, där jag bodde då, började jag experimentera med att göra min egen vax/oljafärg. Olja, terpentin och torr-pigment som kunde köpas i järnaffär; hektovis i papperspåse. Ren vit bivax, som är en industriprodukt kunde man i bästa fall hitta i en hobbyaffär. Den vaxen var emellertid ofta förorenad med billig parafin som var svår att upptäcka, tills månader senare, då färgen ”blommade” av vita kristaller.

I början på 1970-talet hade jag en fungerande ”formel”, som med små variationer har fungerat utmärkt för den sortens målningar jag visar här. Jag lägger på lager på lager av färg, ofta i samma nyans, med varierade transparens. Det kan jag lätt göra med hjälp av bivaxhalten i färgen, utan att förändra viskositeten, och därmed också skapa ett visst fysiskt djup. Ljuset som når ytan, går igenom de mer eller mindre transparenta, ofta nio till tolv lagerna färg, och reflekteras tillbaka på ett unikt och komplext sätt som ger en speciell vibration,

unik för vaxfärg. Vaxet ger också en karaktäristisk, sammetsmatt yta. Encaustic vaxfärg återupptäcktes på 1980-talet och produceras nu kommersiellt för konstmaterial marknaden.

Bivax är i sig själv en märkligt naturprodukt, en blandning av en mängd organiska material och har således inte en kemisk formel. Syntetisk bivax tillverkas av fossila material, mest kol och shiffer. Bin producerar vax från små körtlar i bakkroppen inne kupan och bygger där de typiska sexsidiga cellerna för att förvara honung och larver. Vi människor har sedan mycket länge upptäckt att det är ett oerhört användbart material som, vilket Fayum målningarna visar, bland annat motstår tidens tand i form av vatten, uv-ljus, oxiderande luftföroreningar och nästa allt annat än eld.

Den monokroma målningen har ingen horisont, den har ingen center, den har yta och detaljer men ingen del är viktigare än någon annan del. Den är holistisk; hel. Det är för mej ”mono-” delen.

Det är färgen, ”chroma”, först och främst som gör (det till en) målning att se på, och sedan ytan, storleken, proportionerna, underlaget/duken, spänramen och kanske inramningen.

För sex år sedan började jag samarbeta med en skicklig svensk vävare, Hanna Isaksson, och målar nu också på handvävd duk. Genom det kan jag påverka ytan i hög grad och dessutom använda garner i olika färger. Det är en långsam men också utan motstycke, en ny och spännande utveckling för mej.

Anders Knutsson (f. 1937, Malmö) är utbildad inom både konst och ingegörskonst. Han arbetar med måleriets fysikalitet, både i fråga om material och i en mer kroppslig bemärkelse. Han har ställt ut både i Sverige och internationellt. I Sverige finns han representerad vid bl.a. Moderna museet i Stockholm. Sedan 1976 bor och arbetar han i New York.

THE BEE SPEAKER & BIOMASS

Ulrika Sparre

Den som på avstånd betraktar är inte delaktig, som Bruno Latour uttrycker det och vill bryta vår distansering och uppfattning att det finns en natur som är något annat än vi.

För att möta hotet om klimatförändringen måste vi ge röst åt det icke-mänskliga aktörerna - haven, skogarna, städerna, insekterna, glaciärerna. Hur kan vi fördjupa människans förståelse av sin egen plats i värld där vi ser oss själva som alltings mening?

Ulrika Sparres fleråriga projekt Ear to the ground belyser människans relation till natur, sten och mark och innefattar bl a performance, land art, ljudupptagningar, fotografi, skulptur och video.

Genom fältinspelningar och undersökningar av specifika platser och ljud utforskar hon vårt förhållande till det som vi benämner som natur och hur denna kan omvärderas genom att ge den en röst och ett möjligt språk.

Ljudverket The BeeSpeaker är skapad av bivax och ljudupptagningar från ett bisamhälle.

Ett ljud och en doft som många är familjära med och kan associera våra egna minnen och bildvärldar till. Men kan vi förstå och höras deras röster? Kanske är detta vad som kommer finnas kvar?

Biomassa är vikten av allt levande och det som nyss har varit levande: träd, gräs, djur, nedfallna löv, grenar och frukt, etc. Videon Biomass utforskar tillsammans med bin och ett äpple den sammanlagda substansen av alla levande organismer. En gemensam substans där även den mänskliga kroppen ingår.

I utställningen Apoidea visas verken Biomass och The BeeSpeaker som undersöker hur vi genom att omvärdera vår egen plats i världen kan ge rättigheter till vår omgivning och de icke-mänskliga aktörerna i vårt eget centrum.

Ulrika Sparre - *The BeeSpeaker*

I Ulrika Sparres konstnärliga arbete intresserar hon sig för samtida sanningsökande och behovet av existentiella frågeställningar i vårt sekulära samhälle. Hon undersöker skapandet av tro och identitet samt uppkomsten av olika subkulturer och trossystem där hon vill belysa de överenskommelser vi gör runt vedertagna sanningar och relationerna till det vi kollektivt kommer överens om.

Ulrika Sparre (f. 1974) bor och arbetar i Stockholm. Hon utbildade sig på Konstfack (MA Fri konst) och Gerrit Rietveld Academie (BA Sculpture) i Holland. Hon arbetar med installation, skulptur, fotografi, film, performance och ljud. Hennes arbeten har visats på bl a Reykjavik Art Museum, Örebro Konsthall, Galleri Stene Projects, Wanås Konst, Expo Chicago och Artipelag.

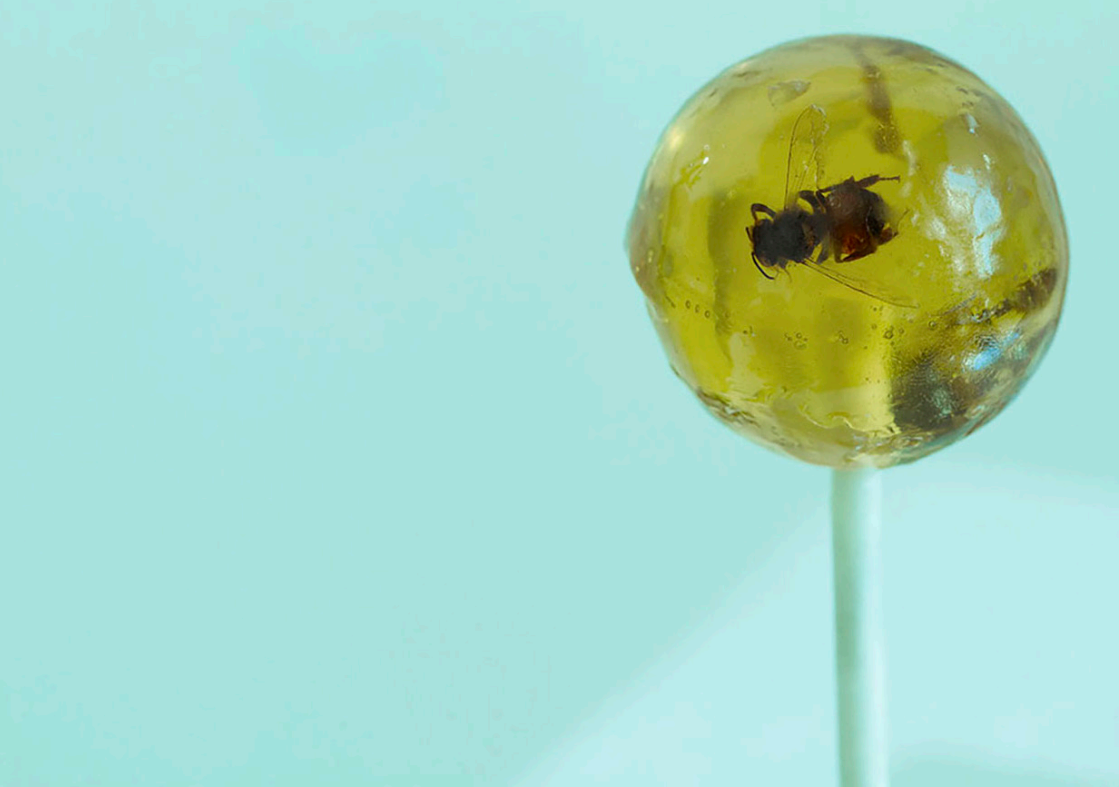

DEN POLITISKA BIODLARENS BIBLIOTEK

Erik Sjödín

Den politiska biodlarens bibliotek är ett arbete med att samla in, organisera och presentera böcker där paralleller dras mellan hur människor och bin är socialt och politiskt organiserade. Bin är ett av de djur det skrivits mest om och har i omfattande utsträckning förekommit i filosofin och litteraturen. Titlarna i biblioteket tecknar ett fascinerande narrativ som tar sin början i Aristoteles Historia Animalium (Djurens naturhistoria) (300-talet f.Kr.), via Charles Butlers The Feminine Monarchy (1609) fram till Thomas D. Seeleys Honeybee Democracy (2010). Vad som börjar som en historia om patriarkal monarki slutar i en berättelse om radikal demokrati. Det kan hävdas att böckernas författare, när de spekulerade kring binas liv, sa mer om gränserna för sin egen mänskliga förståelse än om bin. Likväl är det människornas förhoppning om att lära sig från denna sofistikerade art som går som en röd tråd genom boksamlingen. Besökare uppmuntra att sitta ner en stund, läsa och försöka utvidga det människocentrerade perspektiv författarna har kämpat med att skifta.

Erik Sjödín (f. 1979, Eskilstuna) har en Master i fri konst från Konst- och designhögskolan i Bergen samt en Civilingenjörsexamen. Han undersöker i sin konst frågor kring förhållanden mellan människor och andra varelser, ting och fenomen med utgångspunkt i konst, vetenskap och samhälle. Erik har ställt ut i bl.a. Marabouparken, Färgfabriken och bildmuseet i Umeå.

SUGARCOATING

Anx Kupiainen

Med anledning av lagförslaget att tillåta neonikotinoider på svenska sockerbetsfält gjorde jag Sugarcoating, ett verk bestående av klubbor av svenskt betsocker och bin. Neonikotinoider är gift för bin, och utan bin ingen pollinering. Utan pollinering inga frukter eller bär - en av våra naturliga källor till smaksättning. Klubborna är därför utan smak och du sticker dig om du äter dem - bina har ju kvar sin gadd även efter döden.

I flera års tid har det periodvis rasat ned döende vildbin i min trädgård. Inget fel har syns på deras knubbiga, lätta kroppar men de har varit slöa, långsamma, oförmögna att flyga. Jag och barnen har erbjudit dem sockervatten men det har inte förmått dem att piggnä till. De har blivit långsammare och långsammare som om de gradvis saktat ned ända fram till den punkt då de inte rör sig mer. Kanske har bidöden naturliga orsaker; kanske det finns en bidödsperiod. Kanske korrelerar det med besprutning av närliggande åkrar. Tyst är det i alla fall i mina blommande fruktträds kronor.”

Anx Kupiainen (f. 1977, Sorsele) studerade fri konst vid Kungliga Konsthögskolan 2003-2009, hennes konstnärsskap rör sig inom såväl det strängt privata som den offentliga debatten. Hon är verksam på Vikbolandet i Östergötland.

Anx Kupiainen - *Sugarcoating*
Godisklubbor av socker, klubbpinnar och bin.
Fotografier, 40 x 60 cm, tryckta på plexiglas

Cecilia Edefalk - *Utan titel*

OM KONST OCH BIN

Cecilia Edefalk

När jag frågade konstnärer som jag har kontakt med vad jag skulle skriva i katalogen fick jag följande svar.

Jag vet inte gör bara, de är två olika och har olika värme, en kall mystisk, den andra har gyllene tilltal. Annars finns det mycket dolt som är svårt att beskriva. Se själv. Be någon annan skriva om den hinner. Så ska det stå.

Ivan Angeli, om biflicke målningarna

Du är på väg in i en annan värld med gåvor som skydd och tröst där finns...

Hilma af Klint om biflicke målningarna

Det är bin som irrar runt utan hem.

Hilma af Klint, om blå bin

Jag är målare ibland vill jag skriva men oftast inte. Idag fick jag i uppdrag att skriva om mig själv min konst och mina målningar. Jag skriver: skit i det titta så ser ni annars kan det vara.

August Strinberg

De är små sparsmakade saker som tål att tittas på men den blå sticker ut för är yttlig, kan ändå passa in i sällskap med andra konstnärer. Skriv så blir bra

Anders Zorn

Säg bara jag är bra mer behövs inte

S.H. kvinnlig konstnär

Cecilia Edefalk (f. 1954, Norrköping) utbildade sig på Konsthögskolan, Birkagårdens Folkhögskola och Konstfack i Stockholm och har länge varit en av Sveriges mest betydande samtidskonstnärer vars verk har visats såväl i Sverige som internationellt. Hon bor och arbetar i Stockholm.

Apoidea - en konstutställning om bin är en utställning som visas under vår och sommar 2020 på Nässjö konsthall och Eksjö museum. Utställningen består av verk av sex olika konstnärer och kuraterades av Kalinka Ussing. Med denna katalog vill vi erbjuda en möjlighet till fördjupning och vi tackar konstnärerna för deras textbidrag till denna katalog.

Design Ninni Forssmed

Fotografier Anders Knutsson, Anx Kupiainen, Erik Sjödin,
Kalinka Ussing, Ninni Forsmed

NÄSSJÖ KONSTHALL

4 april - 8 maj 2020

EKSJÖ MUSEUM

20 maj - 20 september 2020

